

DE GEESTELIJKE WAARDE VAN DE HUMOR

12 december 1973

Goedenavond, vrienden.

Wij zijn niet alwetend of onfeilbaar, denkt dus zelf ook eens na. Ons onderwerp voor heden, door u aan het begin van het verenigingsjaar gesteld, handelt over:

DE GEESTELIJKE WAARDE VAN DE HUMOR

Voor ons in de geest is de waarde van humor in ieder geval betrekkelijk groot. Neem bv. het geval dat je een vraagavond moet afhandelen. Zonder gevoel voor humor kom je daar als geest heus niet zo heel gemakkelijk doorheen. Want - met alle respect overigens - er komen nogal eens vreemde vragen en veel mensen krijgen liever gelijk dan een eerlijk antwoord.

Ook voor de mens is een gevoel voor humor geestelijk van belang. Wanneer je eenmaal kunt lachen om jezelf - wat een eerste vereiste is bij humor - en ook om de wereld kunt lachen zo nu en dan, zul je de zaken wat meer relativëren. Het gevolg is dat je minder snel vastloopt in emoties en stellingen.

Je kunt natuurlijk nu de vraag stellen, wat volgens mij het relativiserende van humor is. Om u een voorbeeld te geven: Iemand had enkele jaren geleden een siamese poes, die kennelijk helderziende was, vooral in vlagen van verliefdheid. Want het dier riep al steeds om Mao, terwijl veel Chinezen het nog op Chiang hielden. Maar poes wist kennelijk dat er een nieuw licht op komst was in het Rijk van het Midden.

En over licht gesproken: Het is volgens mij een relativiserende instelling, wanneer je beweert dat iemand nog geen licht behoeft te zijn, wanneer hij een lampenzaak heeft, geen wijsgeer behoeft te zijn om wijsgerig te doen. Wat zelfs betekenen kan dat een mens ook niet bepaald verstandig behoeft te zijn om zich verstandig voor te kunnen doen. Wanneer u dit reeksje even overweegt, zult u beseffen dat dit niet alleen maar een vorm van humor omvat, maar wel degelijk verder het bepalen van een eigen standpunt in de wereld impliceert. Wanneer je in het leven moeilijkheden hebt - wat vaak voor zal komen - kun je natuurlijk medelijden met jezelf hebben. Maar wanneer je dit nadrukkelijk hebt, bereik je daarmee alleen dat verder niemand enig medelijden met je zal hebben, daar je zelf in alle behoeften op dit gebied kennelijk al voorzien hebt. Wanneer je echter wat kunt spotten met je eigen ongeluk, word je voor anderen interessanter en meer dragelijk. Dan zal de wereld je meer waarderen en blijf je ook zelf verder openstaan voor de wereld.

Sprekende over humor dreigt het gevaar dat je verzeild raakt in moppentapperij zonder meer. Maar je moet toch een beetje actueel ook blijven. Dan krijg je iets als het volgende:

Op mijn weg hierheen kwam ik langs het Witte Huis en hoorde, dat Nixon eindelijk zijn reputatie naar de stomerij heeft gebracht om haar wat op te laten knappen. Maar men heeft hem gewaarschuwd, dat het niet waarschijnlijk is dat alle vlekken er uit gaan. Een dergelijke quip is mede een bepaling van standpunt, de uitdrukking van een opinie. Zie dit niet over het hoofd: Humor is niet alleen maar een grap, maar wel degelijk ook het op een bepaalde wijze vastleggen van een standpunt.

Er bestaan natuurlijk vele grappen die niets met de werkelijkheid te maken hebben. Laatst kon een boer een giraffe kopen. Hij wilde er niet aan, omdat hij vreesde dat de dierenarts in oppervlaktetarief zou gaan werken, wanneer het dier keelpijn zou krijgen.

Je kunt hierover wel even lachen, maar wat moet je er verder mee aan? Zoiets staat geheel buiten alle werkelijkheid, terwijl werkelijke humor altijd weer met het leven in direct verband staat. Je kunt vaak een opinie beter uitdrukken in een andere dan geheel ernstige vorm. Ik zou bv. kunnen denken dat iemand zegt: Wij hebben zo lang gezongen van de uil die in de olmen zat. Nu zit het beest in de regering, maar ik hoop dat het snel zijn weg naar de olmen terug zal vinden. De grap ligt hier in het citeren van een soort volkslied van een zeer progressieve groep, gebruikt als kritiek op een pseudoprogressief staatsman, die een antiprogressief beleid moet voeren - al kan dit laatste wel nolens volens geschieden. Want voor deze man is het wel erg moeilijk iets van zijn plannen door te zetten, nu Nederland niet meer voldoende in de olie is.

Met dergelijke gezegden leg je een mening vast, maar in een formulering waardoor anderen zich hieraan niet behoeven te stoten en toch je standpunt kunnen begrijpen. Vooral dit laatste is vaak moeilijk. Formuleren kunnen echter veel veranderen. Roep eens tegen iemand: Hé, sukkel! Hij zal niet prettig reageren, vooral wanneer de man een sukkel is. Want dan is hij natuurlijk bang, dat er nog meer mensen achter komen. Waarom zou je zo iemand onnodig prikkelen. Je kunt beter zeggen: Nou, tussen honderd sukkelaars val jij heus niet op. Want dan heeft de man in kwestie het gevoel dat hij met de rest best mee kan komen.

Humor is een kwestie van nuances, waarbij de persoonlijkheid een grote rol speelt. Ik heb bv. - zoals velen wel weten - de neiging een soort spel met woorden te spelen en zo ook de meest ernstige dingen zo te stellen, dat je er nog even om kunt lachen ook. Voor mij geldt daarbij het volgende: Wanneer ik iets geheel ernstig, plechtig en duidelijk zeg, blijkt mijn uitspraak na enige ogenblikken al vergeten te worden. Maak ik echter een opmerking in een grappige vorm, dan loopt men dagen later nog hierover praten. M.a.w.: voor mij heeft humor nog een andere functie. Zij trekt aandacht, ontspant de mensen in zekere zin. Het gevolg is dat je in een humoristische vorm een boodschap vaak beter en duidelijker kunt overbrengen dan in plechtige ernst.

Een voorbeeld? Nederland bevindt zich op het ogenblik in een wat wonderlijke situatie. De vraag is of de reacties van het buitenland op buitenlandse zaken in het binnenland een verantwoorde reactie op de internationale toestanden tot stand zal brengen..... Kunt u het nu volgen? Neen? Dat dacht ik wel. Toch heb ik het nog eenvoudiger gezegd dan bepaalde officiële figuren menen te moeten doen. Dit alles was een aanloopje tot een commentaar op de huidige situatie. Ik kan hetzelfde echter ook anders uitdrukken: Van der Stoel meende dat zijn regeringszetel een idealistische heilige stoel was en begreep niet dat de Arabieren niet in de onfeilbaarheid van een heilige stoel geloven.... Voor mij is dit een soort spel. Je kunt op deze wijze dingen duidelijk maken, zowel politieke verhoudingen als door het omschrijven van betekenissen een inzicht geven in hetgeen volgens jou van belang is.

Ik kan bv. terecht stellen: een appendectomie - blindedarmoperatie - kost tegenwoordig evenveel als een Volkswagen, maar er wordt wel meer aan verdiend.... Wat overigens nog waar is ook, wanneer u de feiten even nagaat. Deze uitspraak omvat tevens een sociale kritiek, daar de prijs die je betalen moet om in leven te blijven zo hoog is gesteld, dat alleen door sociale verzekeringen of krachtens een hoog inkomen men zich de weelde van het in leven blijven kan permitteren. Ik zou in dit verband ook nog kunnen zeggen: Door de sociale verzekeringen is tegen veel geld weinig arbeid voor zeer velen geschapen. Wanneer u daar even over nadenkt, is ook dit waar. Humor is dan ook in vele gevallen mede een vorm van kritiek, maar dan wel zonder grote bitterheid. Iemand die veel gevoel voor humor heeft, zal kunnen leven zonder bitter te worden en gelijktijdig zijn mening door anderen doen begrijpen, zonder hen daarmee pijn te doen. Er zijn bv. vrijmetselaars in de zaal. Laat ik hen nu eens vertellen wat volgens mij een maçon is: Iemand die zo geestelijk bezig is, dat hij de ene steen niet meer op de andere weet te krijgen. Dergelijke dingen weten zij natuurlijk zelf ook wel, maar er moet toch ook iemand zijn die dit op een nette wijze weet te zeggen?

Humor komt vaak voor in de vorm van een wat absurdistisch en niet waar nieuwtje. Wat dacht u als voorbeeld hiervan: De Maastrichter Staar studeert een nieuw lied in met de titel: Halleluja, Gijzen....

Soms is een opmerking juist. Voorbeeld: Vroeger had men gladiatorenspelen, tegenwoordig heeft men profvoetbal. Er is niet nieuws onder de zon, tenzij de hoogte van de salarissen... Ik hoor hier "o, ja". Dat zijn natuurlijk de dames, want de heren zijn het hier niet mee eens. Het volgende zal de heren wel beter aanspreken, vooral omdat het een feit is, gevolgd door een niet onjuist maar overdreven commentaar dat schijnbaar als reden voor de uitspraak dient: Een generaal kan niet bestaan zonder leger. Want hij zou gek worden van zijn eigen bevelen, wanneer hij die allen zelf moest opvolgen.

Waarmee ik voorbeelden genoeg heb gegeven van bepaalde vormen van humor, die als opinie-uiting dienen. Ik keer nu tot de geestelijke betekenis terug:

Humor betekent vaak een realistische benadering. Wanneer iemand het heeft over een hoge geest, zo ben ik steeds weer geneigd te vragen, hoeveel meter die dan wel hoog was. Ik besef immers dat een hoge geest niet bestaat. Men bedoelt met de term hoog in dit verband kennelijk zo iets als hoogverheven, dus staande boven anderen. Maar een geest die werkelijk iets betekent, omvat alleen meer van de werkelijkheid. Om dit de mensen duidelijk te doen beseffen, is het wel eens nodig de draak met hun uitdrukkingen te steken. Het lijkt mij steeds weer goed de mensen duidelijk te maken, om nog een voorbeeld te geven, dat de indeling van het hiernamaals in sferen toch heus door de mensen zelf is bedacht, kennelijk omdat zij anders met al die geesten geen raad weten. Daarna zal ik trachten duidelijk te maken dat alle geesten leven in een en dezelfde werkelijkheid, die echter door elk van hen in overeenstemming met eigen inzichten en persoonsinhouden afzonderlijk wordt beleefd.

Je kunt dus vaak de waarheid duidelijker maken. Ik geef echter toe dat ik vaak de neiging heb de spot te drijven met de geestelijkheid. Ik heb er vroeger veel mee te maken gehad - zij het uit een meer commercieel standpunt. Ik kan best begrijpen, dat iemand een bepaalde stemvorming nodig heeft, om een grotere menigte te bereiken zonder public-address-system. Maar in deze tijd is dit galmen werkelijk niet meer nodig: de kerken zijn klein genoeg, de techniek is in voldoende mate aanwezig. Waarom meent men dan een stem op te moeten zetten die een mengsel schijnt te zijn van wonderolie op de golven van het gemoed, gemengd met kleverige zalf tegen brandwonden? Ik vraag mij altijd weer af: waarom kan men niet gewoon praten. Ik vind het bv. iets verschrikkelijks, wanneer de mensen menen dat je om over God te kunnen praten, een bijzondere taal moet gebruiken. God bestaat volgens mij. Zonder Hem kunnen wij niet bestaan. Ik geloof, dat deze God deel is van mij, zo goed als van alle dingen. Maar moet ik daarom tegen mijzelf de tale Kanaäns gaan spreken? Ik zou mijzelf niet meer begrijpen.

Wanneer ik spreek over God, heb ik het zeker niet over de Here. Ik vind deze archaïsche vorm onaanvaardbaar, daar zij mij te veel doet denken aan deuren die in paren voor plegen te komen, terwijl op de ene dames en op de ander heren vermeld staat. Ik vind dat het niet belangrijk is wat wij zeggen tegen of over God, zelfs is het volgens mij niet belangrijk dat wij veel over God spreken, zolang wij maar beseffen dat er een essentie van leven bestaat en daarmee in harmonie trachten te blijven.

Maar ja, de mensen willen er namen voor hebben en de ene naam is nog mooier dan de andere. De een heeft het over de Opperste Bouwmeester, de ander over de eerste oorzaak. Maar als je zo begint, lust ik er nog wel eentje. De wereld is een circus in mijn ogen. Moet ik hem daarom nu de Eerste Spreekstalmeester noemen? Dergelijke dingen zijn overbodig. Met enige humor kun je de mensen misschien duidelijk maken dat al de plechtstatigheid, die zij in acht nemen, eigenlijk overbodig is. Ik voel mij mogelijk tot dergelijke verhelderingen aangetrokken omdat ik vroeger geen kritiek mocht leveren op deze zaken, daar al te vaak mijn boterham voor de volgende dag van een schijnbare onderdanigheid t.a.v. dergelijke gebruiken afhankelijk was. Wanneer ik in een dorp onderdak kon vinden op een zondag, waarop handel eigenlijk traag was, zo moest ik daar natuurlijk naar de kerk gaan om te laten zien dat men met mij zaken kon doen. Maar in grotere dorpen was dat soms moeilijk: Dan moest ik soms naar de hervormde, de gereformeerde en de katholieke kerk toe. Dat was nu eenmaal nodig, omdat ik mijn beste klanten en verschaffers van vrije bijdragen tot het levensonderhoud nu eenmaal in pastorieën

placht te zoeken. Maar ik was van een dergelijke preekzondag soms gewoon geestelijk overwerkt, dat kunt u mij geloven. Een hele dag met hel en verdoemenis, verzoenend bloed en wat Latijn op de koop toe, is achteraf bezien, wel een hoge prijs voor een paar centen en een paar boterhammen. Mogelijk heb ik juist hierdoor zo nadrukkelijk leren zien dat je geestelijke waarheden niet al te plechtstatig uit mag drukken, omdat de mensen anders meer letten op hun eigen plechtstatigheid dan op de werkelijkheid, waarin zij leven.

Ook mijn achterdocht tegen volkswijsheden stamt naar ik meen uit deze periode. Men kan nu wel zeggen dat kleren de man maken, maar wanneer iemand de verkeerde kleren aanheeft of de verkeerde kleurcombinatie kiest, loopt hij evengoed mooi voor aap. Sommige mensen denken kennelijk ook nog steeds dat de grote kracht van Simson in alle lange haren steekt. Vandaar dat zij kortharigheid bij anderen nadrukkelijk voorstaan. Iedereen heeft een eigen wijze om voor zich komedie te spelen. Met enig gevoel voor humor besef je dit en kun je er om lachen. Ook om jezelf natuurlijk, want spelen wij niet soms komedie?

Kortgeleden heb ik nog een geval gehad van iemand die ook na de overgang probeerde de zaak verder te bedriegen. Bij ons is het echter moeilijk. In de geest kun je nooit een leugen uitspreken, zonder meteen de waarheid uit te zenden. Het is voor u op aarde maar goed dat het bij u anders is, anders zou er geen politiek meer over zijn. Deze man zegt dus tegen mij: Ik ben gestorven aan liefdesleed. Zijn verhaal was erg romantisch, erg dramatisch. Maar op de achtergrond werd duidelijk dat de man was gestorven omdat hij had vergeten naar de remvoering van zijn motorfiets te laten kijken, ofschoon hij al lang wist dat dit hoognodig was. Maar hij bleef even roekeloos rijden als voorheen. Daaraan was hij werkelijk gestorven. Dus aan zijn domheid, niet aan zijn liefde. Trouwens, wanneer deze entiteit werkelijk aan een mislukte liefde gestorven zou zijn, zou hij duizend doden gestorven moeten zijn, na mij later bleek.

Neem mij niet kwalijk dat ik het zeg, maar doen de meeste mensen in het stoffelijke leven niet precies hetzelfde? Maken wij niet steeds weer een grote komedie van de feiten, vooral wanneer die voor ons minder vleidend zijn? Wij verkondigen maar al te vaak een ideaal, omdat wij nu eenmaal ook iets willen zeggen, maar vanuit onszelf weinig of niets te zeggen hebben. Wij lopen met een nieuwe richting mee, niet omdat wij daarin iets zien, maar omdat eenieder dit doet. Wij doen dan maar mee.... En noemen dit dan ons progressief bewustzijn en indien het misloopt stellen wij dat de wereld onze inhoud, verdienste en waarde ontkend heeft. Ten onrechte natuurlijk.

Voor het meeloopproces heeft men tegenwoordig een zeer passende term: Iets is "in". En in Engeland is een inn een kroeg. De overeenkomst is groter dan u denkt: want de meeste mensen gaan regelmatig naar de kroeg om niet alleen te zijn en even aan hun werkelijkheid te ontsnappen. Veel mensen proberen "in" te blijven alleen maar om niet alleen te staan en de droevige feiten van hun leven niet onder ogen te moeten zien. Voor mij is het niet belangrijk, dat u wel of niet "in" bent. U doet maar wat u wilt. Maar begrijp het in ieder geval, besef waarom je iets doet. En zie de humor die in je eigen gedragingen ligt. Zie, hoe je jezelf opzweept tot allerhande emoties die je eigenlijk niet eens werkelijk hebt. Kijk eens naar jezelf en zie hoe je voortdurend bezig bent jezelf zalig te spreken tegenover de wereld. Besef, hoe je steeds weer beweert dat een ander die de dingen doet, die jij al lang gedaan hebt, zondig is, terwijl het bij jezelf natuurlijk maar een "fase in je ontwikkeling" was.

Kijk naar de waarheid en lach eens wat om je eigen kunsten. Kijk naar de wereld en lach. Zie, hoe ouderlingen vermanend het hoofd schudden en de wereld veroordelen. Wanneer die oudjes hun oordeel spreken over seks bv., vraag ik mij af: Zouden die mensen nu heus niet weten waar zij vandaan gekomen zijn? En wanneer die mensen spreken over de noodzaak van het geregistreerde huwelijk en de noodzaak dat liefde alleen binnen een huwelijk tot uiting komt, zo vraag ik mij af, of zij nu werkelijk geloven dat God bij het begin van de schepping onmiddellijk heeft verklaard dat alle liefde op de bon is... Zeker, dit zijn dingen die men niet mag bespreken voor velen in uw wereld. Maar wanneer je dergelijke dingen wat spottend benadert, kun je er toch heel wat meer over zeggen dan anders.

Heb je voldoende gevoel voor humor, dan is de kans nog groot dat de anderen even naar je luisteren ook. Ga je op dergelijke vragen echter ernstig in, dan krijg je grote ruzie en zal men je vaak nog dwingen je openlijk aan de heersende dogma's te onderwerpen ook. Ook voor jezelf heeft deze benadering nut. Wanneer je ergens een grap over maakt, kun je het nog heel ernstig menen. Maar je kunt gelijktijdig afstand nemen van je meningen en inzichten, iets wat niet zo mogelijk is wanneer je door dreint over je problemen. Door dreinen over bepaalde zaken is, zo ik mij mijn eigen vertoeven op uw wereld nog goed herinner, een zeer menselijke eigenschap die nog steeds in tel is. Daarbij komt veelal nog, dat men door ernstig en zonder humor te reageren, geneigd is de werkelijkheid geweld aan te doen.

Stel, dat iemand zich op de vinger slaat bij het ophangen van een schilderij. Dit is zijn eigen fout. Je kunt er nu 'n grap van maken en zeggen: o, dat deed ik opzettelijk, omdat ik mijn krijgscans weer eens wilde oefenen..... Maar meestal gaat het als volgt: Men weet dat het eigen schuld is, maar reageert tegen iemand die in de buurt is. Wanneer jij nu niet juist nu was gekomen om dat ding op te hangen en mijn baas mij vandaag niet..... Waarmee men eigen fout wegprikt en ergens bij voorkeur iemand die je de baas kunt of die ver weg is, als schuldige aanwijst. Sommige mensen zwepen zich dan zo op dat zij alles in elkaar beginnen te slaan. Een uitzondering maken zij overigens wel voor het tv-toestel, vooral wanneer een voetbalwedstrijd wordt uitgezonden. Enig gevoel voor humor voorkomt dat je jezelf opdraait en voorkomt bovendien vaak onnodige schade.

Wij in de geest hebben bovendien voor de grap, voor de humor, nog een andere functie ontdekt. Wanneer wij in volle ernst bezig zijn en een betoog opbouwen, dat vol sfeer en geladenheid zit, beginnen de meeste mensen geestelijk wat te zweven. Het gevolg is, dat men niet meer luistert naar hetgeen je wilt duidelijk maken. Innerlijk zingen zij een 'Gloria in excelsis Deo' en zien de engelen al rond zich fladderen. Op zo een ogenblik moet je een grapje maken. De mensen schrikken op en vragen zich af: wat was dat nu opeens. Zij zijn vaak verontwaardigd, maar willen je nu vangen. Dus luisteren zij naar alles, wat je verder zegt. Zodat je weer ernstig verder kunt gaan tot het ogenblik, waarop de mensen weer in hun eigen sfeertje teloor dreigen te gaan. Dan is het weer tijd voor een grap.

Is een gezelschap wat te ver weg, dan moet je het volgens mij zoeken in de scherpe humor. Voor mij is dan ook de humor een instrument, dat kan dienen om bepaalde zaken bijzonder nadrukkelijk aan de mensen over te dragen. Ik weet niet of ik dit een geestelijke betekenis mag noemen, ook al ben ik toevallig wel een geest. Maar de geestelijke betekenis wordt zeker duidelijk wanneer ik de wereld en mijn waarneming in eenvoudige lijnen, bijna karikaturaal neerzet, daarbij vele achtergronden en bijkomstigheden verwaarlozende. Ik zie dan tenminste een deel van het leven opeens veel duidelijker. Zo weet ik bv. een aardige omschrijving in deze stijl voor een rechter: Een rechter is iemand die oordeelt en het ook niet weet. Zo is een politiemans vaak iemand die een gebrek aan overwicht met gummiknuppel compenseert. Op deze wijze kun je bepaalde aspecten beter belichten tot jezelf - en anderen - opeens tot het besef komen, dat dit ook een deel van de werkelijkheid is.

De mensen houden geloof ik niet veel van humor en gezelligheid, zodra het voor hen belangrijke zaken betreft. Neem als voorbeeld Jezus. Van Hem heeft men iets gemaakt wat hij nooit geweest kan zijn: een prediker vol lijden en wijsheid, maar zonder humor. Toch kan ik mij voorstellen, dat diezelfde Jezus zich zo nu en dan werkelijk goed geamuseerd heeft. Dacht u nu werkelijk dat het alleen maar goedheid was, toen Hij op de bruiloft te Kana water in wijn veranderde? Volgens mij had Hij er eerder pret in en dacht Hij: de wijn op, nu het juist gezellig gaat worden? Dat kan niet. Verder lachen, dus wijn aan laten rukken.

Veel mensen schijnen er ook van overtuigd te zijn, dat God geen gevoel voor humor heeft. Ik heb altijd een tegenargument voor degenen die menen dat God alleen maar plechtig is. Ik zeg dan: God heeft immers ook de mens geschapen? Dat bewijst toch wel, dat Hij gevoel voor humor moet hebben. Men dient te beseffen, dat het geheel van de schepping niet is opgebouwd in overeenstemming met een catechismusboekje, of de een of andere ideële stelling.

Uw wereld is er nog steeds een die leeft krachtens het "eet en wordt gegeten". Of u dit nu toe wilt geven of niet. Kun je dit aanvaarden, dan kun je ook snel zien dat de gehele menselijke maatschappij, ondanks alle mooie woorden op een dergelijk stelsel is gebaseerd. Met enig gevoel voor humor verwerp je de wereld dan echter niet, maar verwonder je je eerder. Dan zeg je: ondanks dit alles doen de mensen nog vaak iets goeds ook, dus er zit toch wel enige vooruitgang in.

Neem de bekende stelling dat een waardig mens altijd onbaatzuchtig moet handelen. Maar dan vergeet men toch wel, dat zelfs degene die onbaatzuchtig schijnt te handelen, daarbij voor zich wel enige baat vindt. Waarom zou hij werken aan iets, wat geen baat brengt, zij het voor zijn ziel of zijn beurs? Hij zal niet onzelfzuchtig zijn, want wij horen ook de meest onbaatzuchtige mensen steeds weer zuchten dat het hen aan gewenste baten ontbreekt. Dientengevolge is de onbaatzuchtigheid in vele gevallen een etalage-lokkertje voor datgene waaruit men eigen baat - geestelijk of stoffelijk - hoopt te winnen.

Waar of niet? Maar zeg nu eens tegen de mensen dat zij ook wanneer zij "goed doen", dit in wezen voor zichzelf doen. Dan zijn zij dodelijk verontwaardigd. Wanneer je bv. de mensen voorhoudt dat alles, wat zij voor hongersnood hier en oorlog daar, ziekte ginds geven, niet gegeven wordt omdat zij zo goed voor anderen zijn, maar omdat zij zo het gevoel van deugdzaamheid en goed zijn voor enkele guldens kopen. Wat niet duur is, maar de goedheid die je zo verwerft is dan ook maar namaak. De mensen willen dat natuurlijk niet graag horen. Zoals de meeste mensen het ook niet prettig vinden wanneer je hen voorhoudt dat zij voor kleine dingen zich doodlopen, maar dat zij zodra het meer belangrijke zaken betreft, kalm blijven zitten in de hoop dat een ander het wel opknapt.

Juist daarom heb je als geest gevoel voor humor nodig. Dan kun je tenminste nog iets duidelijk maken, voor de andere kwaad wegloopt. En ook voor u lijkt mij een gevoel voor humor onontbeerlijk, wanneer u de gehele wereld bezielt. Wie dit gevoel niet heeft, vlucht weg in een droom die tegen alle feiten in wordt volgehouden, of wordt een pessimist zoals er maar weinigen zijn. Soms lijkt het leven maar een treurige zaak. Maar denk dan even verder na, bezie de zaak van een andere kant en je zult ontdekken dat zelfs daarin nog wel iets te lachen is. Laat mij eens een voorbeeld geven:

Heel Nederland is pro-Israël, maar dan wel in overeenstemming met de mogelijkheid desondanks olie te verkrijgen uit de Arabische staten. Waaruit blijkt dat ook Nederlanders maar mensen zijn. Heel Nederland is moreel verontrust, maar zoekt toch in de eerste plaats met alle mogelijkheden tussen de wielen te kunnen blijven. Wat begrijpelijk is, want iemand die altijd eigen vervoerder heeft gespeeld, voelt er natuurlijk niets voor om opeens buspatiënt te zijn. Waarmee je echter ook duidelijk maakt, dat de belangrijkheden in een andere volgorde bestaan, dan men voorgeeft. Een eerlijk autorijder zou toe moeten geven: Dat Israël zijn recht krijgt, is mogelijk belangrijk, maar voor mij is het veel belangrijker dat ik deel kan blijven nemen aan de rollende milieuverontreiniging. Wat men niet graag hoort natuurlijk. Toch kun je, dit alles beziende, nog wel eens lachen ook, al blijkt hieruit steeds weer hoe weinig de mensen zichzelf werkelijk kennen. Sommigen weigeren zelfs consequent ook maar met hun werkelijke persoonlijkheid kennis te maken, hoe oppervlakkig ook.

De geest zal moeten proberen bij de mensen op aarde enige zelfkennis te bevorderen. Wat mij betreft heb ik daarbij vaak succes geboekt met kleine opmerkingen, waarmee ik de mensen wat op hun nummer zette. Zij doen wel, of zij het niet begrijpen, maar aan de binnenkant hoor je ze grommen. Om een voorbeeld te geven: Ik had eens onder mijn gehoor een vloerenlegger, een goeie man, die van rekenen wist, vooral in noodsituaties. Ik nam hem dat niet kwalijk, want zo is het zakenleven nu eenmaal. Maar toen deze man enkele kritische opmerkingen maakte over onzelfzuchtigheid en geestelijke bewustwording, heb ik hem geantwoord: Bewust worden wij pas wanneer wij weten wat wij doen. Want je kunt niet altijd een ander grond onder de voeten geven, terwijl je hem de zakken leeghaalt en jezelf dit als deugd aanprijzen.

Iedereen dacht: wat zit die gek nu te praten. Maar de man in kwestie, al deed hij zijn best onbegrijpend te lachen, wist heel goed waar ik het over had. Of het geholpen heeft is een tweede, maar hij was zich in ieder geval van iets bewust geworden.

Het is volgens mij altijd weer mogelijk over het een of ander iets zo te zeggen, dat het duidelijk is. Dat is een kwestie van besef en formulering. Geeft u mij maar een onderwerpje waarover ik iets moet zeggen.

Reactie: Fietsen

Antwoord: Fietsen is voordelig, fietsen is gezond, maar als de mensen blijven fietsen, valt de auto-industrie op zijn achterste. Waarom reageert u nu hierop zo snel? Omdat ik een woord gebruikte dat hier volgens u niet thuis behoort. U dacht aan iets heel anders dan achterste of bibs. Erg is dat niet, hoor. Wanneer je erop valt zeg je ook niet fijntjes: o gossie, mijn bibsje. Eerder gebruikt u een vrome aanroeping, die u verwijst naar een verkeerde bestemming.

In verband met een juist gebruik van humor is het goed te beseffen dat de meeste mensen voornamelijk zullen reageren op het onverwachte. Volgens mij roept dit in de mensen een reactie wakker, waardoor al het voorgaande als bijkomstig wordt aanvaard. Bovendien heeft humor het voordeel dat zij de mens confronteert met iets wat zijn sleur even doorbreekt en hem zo wakker roept. Alles, wat een menselijke sleur van handelen en denken doorbreekt, kan geestelijk belangrijk zijn. Zolang u bezig bent met steeds dezelfde gedachten of bewegingen, weet u op de duur zelf niet meer goed, wat u doet. U bent een automaat geworden, die geen werkelijke bewustwording meer uit dit deel van het bestaan weet te putten. Sommige mensen snoepen hun dagen traag op als suikererwten, die zij de een na de ander gedachteloos in de mond steken. Zij kijken er niet eens meer naar. Dan zeg ik: gooi er desnoods eens een fietskogeltje tussen en kijk wat er gebeurt. Dat is altijd nog beter dan dit onbewuste verder gaan. Ik garandeer u dat na een dergelijke ervaring de mensen een lange tijd weer alles goed bezien en dus ook weer zich bewust zullen zijn, van hetgeen zij doen.

Je kunt natuurlijk de mensen geen fietskogeltje tussen hun dagen duwen. Maar je kunt mogelijk wel een opmerking maken, waardoor zij wakker schrikken en mogelijk even uit hun sleurtje komen. Humor is daarbij, dat moet u beseffen, altijd mede gebaseerd op een zekere zelfspot. Ik zou bv. al deze grappen niet kunnen maken, wanneer ik niet tevens de betrekkelijkheid van mijn werken en eigen belangrijkheid zou beseffen en soms zelfs met u tezamen kon lachen over een figuur, dat ik sla. Wanneer je niet om jezelf kunt lachen, zal het moeilijk zijn werkelijk oprecht over de wereld te lachen. Een mens die de moed heeft om zichzelf te lachen, vindt ook in de wereld steeds weer het onverwachte, datgene wat hem wakker doet schrikken. Dan grinnik je even en zie je de zaken weer een tijdje in een meer werkelijk verband. Dan overwin je weer even iets van je zelfbeklag en pose van belangrijkheid.

Om uit mijn ervaring op aarde te putten: Ik kende een dominee die een zeer zachtmoedig en edelmoedig mens was. Helaas was zijn liefhebberij de hel. Wanneer hij preekte - in die dagen ruim 2 uren, zodat je inclusief de gezangen wel een 3 uur met een dienst zoet was - moest je rekenen op rond 1 uur 50 minuten hel en verdoemenis en 10 minuten zaligheid. Eens sprak hij: Wij allen zijn verdoemelingen. De duivel staat op ons te wachten. Maar God laat dit niet toe. Want God wacht ook op ons..... Waarop ik mompelde: waarom schieten wij hier dan niet een beetje op - en lelijk werd aangekeken door degenen, die in de buurt zaten.

Een ander voorbeeld dat iets dichterbij u ligt: Enkele dagen geleden had ik iemand te inspireren. Deze bevond zich in de theerom van het een of andere warenhuis. Een van de bedienende dames, met rothumeur en pijnlijke voeten, werd aangeroepen. Haar antwoord luidde: Mijn collega komt niet, meneer. Zij bedoelde te zeggen: komt dadelijk, maar wist kennelijk dat die collega zich ergens heen had begeven, waar ook keizers te voet plegen te gaan. Vandaar. De man kon dit niet verwerken, bleef roepen. De juf bleef naar haar collega verwijzen. De man was kennelijk over zijn sinterklaastoeren heen, want opeens staat hij op, steekt zijn tong tegen de dame uit en brult: ba! Zij wuifde gracieus terug.

Een dergelijke gebeurtenis kan menigeen, die er oog voor heeft, opeens opmonteren en veel vermoeidheid doen vergeten. Met enig gevoel voor humor vind je vaak snel je oude veerkracht terug. Dan kun je de werkelijkheid weer even aan. Humor is het vermogen de werkelijkheid te zien in al haar relativiteit van ontwikkelingen en verhoudingen. Daarom vind je hierin steeds weer iets meer kracht, iets meer uithoudingsvermogen en zo ook de mogelijkheid meer geestelijk belangrijke ervaringen op te doen.

Wat mij betreft: ik geloof immer meer in iemand die met een glimlach de moeilijkheden zo voorstelt dat je er nog om kunt lachen, dan in de man die je ernstig er op komt wijzen dat de situatie alweer slechter is geworden. Het wonderlijke van humor is dat degenen die haar beoefenen, dit vaak zelf niet beseffen. Er was op een van de departementen een personeelsstop afgekondigd. Een van de departementshoofden bezwaarde zich onmiddellijk bij de minister en riep verontwaardigd uit: Onmogelijk! Dan zouden mijn mensen de gehele week moeten werken! Weet u wat een ambtenaar is? Dit is een goede burger die ernstig en bedachtzaam in overeenstemming met de voorschriften voortdurend weer bezig is dingen te doen, die beter niet of anders gedaan zouden kunnen worden. Behalve natuurlijk de ambtenaar van de burgerlijke stand. Naast het inschrijven van baby's en doden heeft deze tot plicht op niet-kerkelijke wijze huwelijken in te zegenen. Dit heeft het voordeel, dat de partners alsnog zich eeuwig door een kerkelijke band aaneen kunnen doen smeden - wanneer zij voordien niet van elkaar af zijn gegaan - maar dit ook kunnen laten zonder voor onfatsoenlijk te worden versleten. Een dergelijke beambte moet bovendien steeds weer een passend woord spreken. Wat betekent dat hij gevoel voor humor moet hebben en begrijpen moet dat menige bruid wel ja zegt; al hoort zij, dat zij haar man moet volgen en gehoorzamen, maar alleen om onmiddellijk na de plechtigheid zacht te mompelen: dat had je gedacht. Maar mogelijk is dit alweer uit de mode.

Vrouwen zijn trouwens ook fantastische wezens. Denk maar eens aan de dolle Mina's. Dit zijn vrouwen die zo hard schreeuwen dat zij de gelijke van de man zijn, terwijl zij proberen zijn meerdere te worden, dat zij vaak vergeten om vrouw te zijn. Iets, wat de dames natuurlijk zullen ontkennen. Maar in hun streven naar heerschappij vergeten zij één ding: Dat de vrouwen lange tijd over de mannen wisten te regeren en zo de wereld beheersten, zonder dat zij ooit tegen de man vertelden dat zij zijn gelijke waren. Maar ja, toen waren de vrouwen waarschijnlijk nog handiger. Je kunt elk onderwerp bij de kop nemen en er bepaalde humoristische gegevens in aantreffen. In dit geval bv. dat de vrouw nu als gelijke naast de man wil staan, terwijl zij vroeger de man regeerde en er dan ook beter aan toe was.

Frankrijk? Dat is de minst betrouwbare EEG-partner die u hebt. Begrijpelijk: de Fransen maken liever hun eigen fouten. Daarom hopen zij dat de andere staten goed samen zullen werken in alle verdraagzaamheid. De Fransen zullen als hun deel dan voortaan de baas wel spelen. Maar ja, menige Fransman die ontdekt dat ook andere landen een driekleur voeren, denkt dat je zijn volk imiteert. Ongelijk hebben zij niet geheel. Want in de tijd dat Amsterdam nog geen dam, maar een verzameling kikkervisjes was, was Parijs al een zondige stad, ook al heette het nog anders. Die oude gebruiken heeft men overigens gehandhaafd. Je kunt je in Parijs nog op alle denkbare wijzen op laten lichten als vreemdeling. Maar zij zullen wel toe moeten geven dat Amsterdam de lichtstad aardig begint in te halen. Voor Den Haag geldt dit nog steeds niet. Daar is men verfijnder. Daar wordt het gehele volk politiek en staatkundig verantwoord opgelicht. Wat een groot verschil is.

Ali Baba had vroeger maar 40 rovers en die zaten dan nog in olievaten. Nu hebt u geen olie meer, maar hoeveel rovers zijn er nu? En de ruimte die zij nodig hebben. Zij gaan nu weer uitbreiden. Is dit nu nog humor? Eigenlijk is het meer gewoon spot. Maar waarmee drijf ik in feite spot? Met u. Want ergens voelt u iets voor deze beelden, anders zou u niet zo grinniken. U voelt aan dat er in deze tijd nog wel eens rovers zouden kunnen zijn en denkt dat deze op zetels zetelen. Maar u vergeet dat u hen dan zelf gekozen hebt. En waarom hebt u hen gekozen? Omdat u hoopte dat zij voor u en uw belangen iets meer zouden stelen dan voor de anderen en van u iets minder zouden nemen dan van de anderen. Waar of niet?

Hier komt natuurlijk het protest los. Want ons ideaal heeft ons tot onze keuze gebracht? O ja. Maar wat is dan kennelijk uw ideaal? Dat u uw zin zult krijgen en anderen niet? In de ogen van de meesten bestaat ware democratie eruit, dat een kleine minderheid luidruchtig een meerderheid overtuigt, dat zij gelijk heeft wanneer zij tegen die meerderheid en haar belangen in haar zin doorzet. En u kiest toch voor de mensen, waarvan u meent dat die het beste uw zin zullen doen? Nou dan, wat protesteert u dan?

Overigens: wanneer ik iets over politiek zeg, dat u niet zint, staat u onmiddellijk op uw achterste benen. Waarom? Mogelijk omdat u in politiek wilt geloven, wilt geloven dat de mensheid en de maatschappij door druk van bovenaf zal kunnen veranderen. En waarom wilt u dit geloven? Omdat u kennelijk en op grond van eigen ervaringen gelooft, dat een mens niet in staat is uit zichzelf ten goede te veranderen. Omwentelingen van beneden af zijn wel degelijk mogelijk. Maar de meeste mensen streven eerder naar macht en verandering van bovenaf, omdat zij menen dat dit sneller en met voor hen minder moeite gepaard zal gaan. Kom ik tot soortgelijke verklaringen op geestelijk terrein, dan voelt men zich daarbij kennelijk lang niet zo sterk betrokken. Wat voor sommigen een groot voordeel is. In uw dagen blijkt het verkopen van esoterische en magische lessen een van de meest winstgevendste bezigheden. Men leert de leerlingen in armoede te leven, sticht een genootschap en rijdt voortaan zelf alleen nog maar in een Cadillac, terwijl men zich als beloning voor het goede leven zo nu en dan door gelovigen de voeten laat kussen.

Het feit dat u over deze tirade wel allen kunt lachen, betekent volgens mij dat hier geen volgelingen van Maharaj Ji aanwezig zijn. Dezen zouden n.l. wel op de achterpoten gaan staan, omdat ik met deze op zich geheel juiste verklaring iets zou hebben aangetast, wat voor hen heilig is, omdat zij daaruit hun eigen meerwaardigheid - zij het in geestelijk opzicht - hopen te bereiken. Zou het op grond van dit alles niet goed zijn te beseffen, dat wat voor u goed en heilig is, voor een ander daarom nog niet juist, goed en heilig behoeft te zijn? Te beseffen ook dat, wat voor u waar is, dit nog niet voor een ander behoeft te zijn? Wanneer je dit aan de mensen duidelijk wilt maken en bereiken wilt dat zij luisteren, zul je in de plaats van dergelijke meer stekelige argumenten eerder de grap gebruiken, de humor te hulp roepende om een boodschap over te brengen zonder weerstanden te wekken die een aanvaarden van de boodschap onmogelijk zouden maken.

Zo dadelijk kunnen wij zien, of dit waar is. Want dan kunt u mij vragen stellen, bekritisieren, op mijn huid geven en al wat u verbaal ook maar wilt doen. Alleen waarschuw ik u er wel voor: de kans is groot, dat u krijgt, wat u geeft. Om een voorbeeld hiervan te geven: Geef mij maar een woord dat u nu belangrijk vindt.

Reactie: Olie?

Antwoord: Dit is hetgeen, waarin de mens is, wanneer hij er geen gebruik van mag maken voor persoonlijk vervoer. Olie is iets waarover men zich eerst druk begint te maken, nu het ernaar uitziet dat het er binnenkort niet meer in voldoende mate zal zijn. Waarom olie voor uw land zo belangrijk is? Wel, u bent nog geen sjeik van buitenlandse zaken. De mensen maken zich over de olie zo druk, omdat zij vergeten hebben, dat er ook nog andere wegen en middelen bestaan, waarmee hetzelfde bereikt kan worden.

Nog een ander woord?

Reactie: Komeet?

Antwoord: Een hemellichaam dat doet denken aan sommige echtgenoten: het schijnt enige tijd fel, maar is opeens uit het gezichtsbereik verdwenen, wanneer de omstandigheden minder gunstig lijken. Zo kan men Kohoutek op het ogenblik niet voldoende waarnemen. Wat een grote klap is voor degenen die hiervan de ondergang van de wereld verwachten. Nu kunnen zij niet zien wanneer hij komt en dus niet als laatste het woord uitbrengen, dat zij het altijd wel geweten hebben. Nu kan het ding mogelijk ongezien voorbijgaan.

Sommige grappen zijn niet zo geslaagd. Ook bij mij komt dit voor. Maar ik zie nog altijd liever iemand die probeert om het leven te lachen op deze wijze, dan iemand die alle levensvreugde en levenskracht probeert te begraven in een kuil vol dodelijke ernst. Overigens moet u beseffen dat niet iedereen op dezelfde wijze reageert. Wanneer ik zo bezig ben, zijn er bv. altijd mensen die zuchten. Ik kan het publiek dan ook grof verdelen in 3 klassen: de hohoho, de hmmm hi en de pfoei. Dat is op zich een reuze mop, want degene die dit af moet nemen, zal niet goed weten hoe hij dit nu op moet nemen. Bij deze klassen geldt verder het volgende: de hohoho vindt het leuk en denkt: mogelijk komt er nog iets. De hmmm hi moet even denken en beseft dan: dat is nog waar ook. De pfoei zeggen bij zich stil: is dat nou alles?

Daarmee wil ik mijn betoog dan werkelijk besluiten. Want niet alleen tijdens mijn optreden zie je deze soorten, in het leven vind je ze precies zo terug. Er zijn mensen die door het leven gaan met de instelling: er gebeurt misschien nog wat. Zij krijgen meestal gelijk, maar het valt zelden mee. De hmmm hi denken: kijk eens wat een leuk leven het is voor de anderen, tot het hen zelf overkomt. Dan moet je hen eens horen. En de pfoei-mensen komen heel vaak voor: dat zijn van die opblaasmensen, waar de lucht al grotendeels is uitgelopen. Gedreven door de zwaarte van het leven ploeteren zij voort. Wanneer zij een gevoel voor humor ontwikkelen, zijn zij bijna Zeeuwen, want zij kunnen dan terecht uitroepen: Ik worstel en kom boven. Deze mentaliteit hebben wij nodig.

Ik meen dat het vermogen van de mens om de omstandigheden te verwerken en er zelfs vaak meester over te blijven, door het gevoel voor humor mede wordt bepaald. Want de grote kracht van een mens in het leven ligt vaak in zijn vermogen tot lachen en relativiseren. Ik meen dat daarom het voor geest en mens zeer belangrijk is de humor niet uit te sluiten, niet te beschouwen als iets, wat alleen buiten de heilige hallen mogelijk wel eens op zijn plaats kan zijn. Wij moeten volgens mij de humor beschouwen als een intrinsiek deel van eigen leven en denken, omdat wij zo alleen kunnen komen tot een meer volledig leven en een meer volledig denken.

Dat was het. Na de pauze zal ik misschien soms degene zijn die moet zuchten. Trek u daarvan niets aan, want ik heb gevoel voor humor genoeg om er weer overheen te komen.

Tot straks.

VRAGENRUBRIEK

Zo, vrienden.

In dit tweede deel van de avond wordt van u verwacht, dat u reageert op hetgeen ik gezegd heb, waarna ik reageer op hetgeen u zegt. Zijn er reacties?

Vraag: Brunton beschrijft hoe humoristen een bevrijdende werking hebben, zodat het volk daarom de humoristen meer beloont dan de intellectuelen. Kunt u dit onderschrijven?

Antwoord: Slechts ten dele. Ik ben er n.l. van overtuigd dat je, om een goede humorist te zijn, zeer veel intellect moet bezitten. Mogelijk ben je dan in de ogen van velen geen intellectueel. Maar intellectuelen zijn vaak mensen die, op grond van door hun zelf gestelde maatstaven een zeer groot IQ weten te behalen, zonder daarbij in te zien hoe belachelijk vaak de normen zijn die men voor zichzelf heeft gesteld. Een humorist is echter iemand die het belachelijke ziet van de normen die hij en anderen tezamen gesteld hebben en daarom de draak steekt met datgene wat normaal heet te zijn.

Dit geldt volgens mij ook, wanneer het gaat in de stijl van: toen ik naar de séance kwam, zag ik op een hoek twee mensen op rolschaatsen tegen elkaar aanrijden. Kennelijk automobilisten, want hun ruzie ging er vooral over wie nu voorrang had gehad... Want ook dit is een parodie op een werkelijkheid.

Vraag: Is het bij humoristen niet zo, dat zij uit psychologisch oogpunt niet anders kunnen?

Antwoord: Voor een werkelijke humorist geldt dit volgens mij niet. Hij is iemand die de humor cultiveert en dus bewust bedrijft. Ik geef graag toe, dat er veel mensen zijn die onbewust humoristisch werken en dit gewoon niet kunnen laten. Alleen begrijpen die mensen vaak niet waarom anderen opeens lachen. Dat is dan weer het tragische van de zaak. De doorsnee humorist kan - en zal, vaak min of meer - exhibitionist zijn. Dat geef ik toe. Maar ik meen niet dat men mag stellen dat dit een onbeheersbaar proces is, waaruit de humor tevoorschijn komt. Ik meen dat echte humor altijd bewust gezocht, beseft en eventueel ook gebruikt wordt. Maar laat ik niet zo absoluut zijn in mijn antwoord, want uw wereld kent vele z.g. humoristen in soorten.

Er is bv. de publiekshumorist. Dit is een man die struikelende een toneel opkomt, vaak bijna zijn broek verliezende, om u daarna toe te roepen "kent u deze al". Daarna komt een reeks grappen die sinterklaas waardig zijn, gezien hun baard. Hij zelf is het meestal die het hardste lacht. Een subspecies van deze soort komt ook op gezellige avondjes veel voor.

Een geheel andere soort is de humorist die niet met woorden grappig probeert te zijn, maar een situatie tracht te schetsen die door overdrijving humor blijkt te bevatten.

Dan is er de beschrijvende humorist. Deze werkt ongeveer in de volgende stijl: Ik zat in de treincoupé. Tegenover mij zat een dame die kennelijk het leven somber inzag. Er kwam een rijdende bar voorbij. Zij informeerde of zij ook melk kon krijgen. Gezien haar figuur had zij dit hard nodig en was voor haar de enige wijze om er aan te komen drinken. Helaas, er was geen melk en haar gelaat versomberde nog meer. Ik had wat cognac bij mij en bood haar deze druivenmelk aan. Zij wist kennelijk niet, wat het was. Maar toen zij een ruime teug proestende verwerkt had, verdween de droeve grijns van haar gelaat. Wat uitgelaten begon zij avances te maken, waardoor ik de rest van de cognac zelf dringend nodig had.

Dan is er de relatiehumorist. Zijn stijl? U vraagt mij nu of er een psychologische drijfveer ligt achter de humor van de humorist? Wel, ik heb eens een neef gehad die vele drijfveren had - al waren daarbij maar weinig eerbare. Mijn neef dus was altijd zeer humoristisch aangelegd. Ik heb hem dan ook eens gevraagd: Jan, waarom ben jij toch altijd zo humoristisch? Hij antwoordde: Wanneer zij om mij lachen letten zij verder niet op, wie en wat ik ben. Wat met een fijne nuance uw vraag zou kunnen beantwoorden.

Overigens zijn er meer stijlen van humor. Bij ons hebben wij er bv. één die voortdurend hemelpoortverhalen vertelt. Hij neemt eenvoudig moderne situaties uit uw wereld en projecteert die dan in de hemel. Hij stelt bv.: Petrus zat aan de hemelpoort toen meneer Jansen aankwam. "Ik kan zeker wel doorlopen", sprak die. Maar Petrus stelde dat hij eerst alles even moest controleren. Hij vroeg de man om zijn personalia, die vervolgens in de computer werden gevoed. Even later kwam er een bericht uit dit ding, dat Jansen naar binnen kon. Petrus vergezelde de man even en had hem al bij de Fourier gebracht, waar hij zijn harpje en stralenkransje al had gekregen. Juist terwijl men bezig was hem zijn gewaad aan te meten, kwam er opeens bericht dat de uitspraak van de computer op een drukfout berustte. Hoe dat op te lossen? Zij besloten de zaak aan de goede God voor te leggen. Die sprak: "Er zijn al zoveel mensen door een fout in de hemel gekomen, dat een meer of minder ook geen verschil meer uit zal maken."

Ook dit is een vorm van humor, ook al verschilt die nogal wat van mijn persoonlijke vorm daarvoor. Mijn soort loopt eerder als volgt: Een brandweerman is een omgekeerde pyromaan, die voor zijn plezier branden uitmaakt en daarvoor nog betaald wordt ook. Zoals volgens mij een trambestuurder iemand is die de gehele dag al rijdende zit te bedenken, wat hij wel zou zeggen als hij niet beleefd moest blijven.... Eenieder heeft dus een eigen vorm om iets te brengen, iets te zeggen. Je kunt niet stellen dat dit voor ieder van hen een noodzaak is, een soort dwangneurose, die zich uit in humor.

Wel kun je stellen dat de meeste humoristen die zo op de voorgrond treden - mijzelf niet uitgesloten - een zekere vorm van exhibitionisme kennen en daarnaast vaak enige arrogantie vertonen.

Is dit voldoende?

Vraag: Wat zegt u dan over bv. een grammofoonplaat?

Antwoord: Eén ingebouwde geluidsgolf, die je af kunt zetten, dit in tegenstelling met mijn tante. Een grammofoon is een apparaat dat je op moet draaien om er geluid uit te krijgen. De meeste mensen draaien zichzelf op. Dit is mijn vorm van grappen maken. Sommige mensen kennen iets dergelijks, maar volgens mij in een minder fijne vorm. Die zeggen bv.: een grammofoonplaat is iets wat je aan twee kanten kunt gebruiken. En dan denken zij daar een hoop lelijke dingen bij. Ik acht dit dus minder fijn en bovendien niet bepaald volledig. Want platen heb je in 78 toeren, 40, 33 en zelfs 16 toeren. Waarmee zij in hun gedachten dan kennelijk geen rekening houden.

Vraag: Den Uyl, de minister-president is ook vanavond weer het onderwerp van uw humor geweest. Wat mankeert er eigenlijk aan die man?

Antwoord: U zegt het zelf al, wat eraan mankeert: Hij is minister-president. Indien u mij toestaat daarop commentaar te geven: Je kunt een land niet regeren als een partij en een regering zich niet op doen stellen als een oppositie. Daar de man dit nog niet weet, is volgens mij zijn grootste en wat mij betreft desnoods enige fout, dat hij minister-president is.

Vraag: Onder welke rubriek stelt u farce majeur qua humor?

Antwoord: Dat moet ik even bezien. Ik pik wel iets uit uw gedachten. Juist. Farce majeur brengt een amateuristische vorm van humor, die door amateurs dermate professioneel gebracht wordt, dat het velen niet opvalt, dat deze humor lang niet altijd echt of af is.

Ik meen echter dat dit voor de Nederlandse tv een uitzonderlijk verschijnsel is. Want als je de Nederlandse tv bezieet, bestaat zij uit een mengsel van Duitse en Amerikaanse series, zuinige weggeef-programma's en daartussen heren die aan tafel compleet met plaatjes deftig zitten te verklaren wat men reeds lang weet om daaruit de vragen voor u te distilleren, waarop zij het antwoord ook niet weten.

Vraag: Het gevoel van humor bij de verschillende volkeren is volgens mij verschillend. Kunt u daarvan enige voorbeelden geven?

Antwoord: Ik zal proberen dit voor enkele landen in uw buurt te karakteriseren.

Engelse humor bestaat uit enige zelfspot, gebracht met understatement en een element van zuivere kolder. Voorbeeld: Ik ben gelukkig getrouwd en mijn vrouw heeft een heerlijk figuurtje. Alleen haar gezicht... Laat mij daarover maar verder zwijgen. Ik ging eens met haar naar een paardentoonstelling en voor ik het wist kreeg zij een eerste prijs...

De Hollandse humor bestaat gemeenlijk uit een vorm van kritiek of leedvermaak. Voorbeeld: Het is maar goed dat zij een ondergrondse aanleggen in Amsterdam. Dan kunnen zij met het geld geen kwaad meer doen en bovendien zul je vele lelijke gezichten niet meer zien, als het ding eenmaal werkt....

De Duitse humor is meer boers. Voorbeeld: Wanneer Herr Brandt in zijn onderbroekje staat, staat zijn vrouw in vuur en vlam...

De Belgische humor is vaak scherp, maar vaak ook boertig. Voorbeeld: Wat kenmerkt een Waal? Hij denkt dat hij Frans spreekt. En wat is kenmerkend voor een Vlaming? Dat hij meer Frans probeert te spreken, naarmate hij meer pretenties krijgt.

Rest ons nog l'esprit de France, vaak amoreus en wat fijner. Voorbeeld: Dankzij de Gaulle regeert nu madame Pompidou - wat meer zegt dan u misschien zou denken.

Na dit alles rest mij nog een schetsen van de wijze waarop verschillende typen lachen. Kent u het verschil bv. tussen de Rotterdamse, de Amsterdamse en de Haagse lach? Het verschil is nog groter dan tussen de zo genoemde leverworst. Een Amsterdammer lacht rond: hohoho. Een Rotterdammer doet het wat korter, want hij is zakelijker: haha. Maar de Hagenaar lacht beschaafd: hèhè, hèhè, hèhè. U lacht. Maar dergelijke verschillen zijn over te vinden. En wanneer je daar oog voor hebt, valt er altijd wel iets te lachen.

Weet u, wat de overeenkomst is tussen een koe en een Hagenaar? Die willen allebei op zijn tijd eens naar de bolle. Deze mop komt niet bij eenieder door, waaruit blijkt dat u onvoldoende agrarische kennis bezit. De bolle is het Nederlandse broertje van de toro, die in Spanje tegen wil en dank vaak in de showbusiness terecht komt. Waar hij dan, helaas meestal tevergeefs, probeert een toreador te larderen.

Uw taalkennis schijnt wat gedetorieerd te zijn sinds mijn dagen. Maar ja, ook dat komt meer voor. Iemand ging naar de tandarts die met hem een afspraak maakte voor een volgende dag, hem zeggende, u dient te komen voor een extractie, want uw gebit is sterk gedetoriëerd. Aan de woordkeus zou je zeggen, dat dit een Haagse tandarts was. De man kwam thuis en vertelde zijn vrouw: Ik moet morgen weer terug, want ik moet een extract gaan halen omdat mijn tanden getorpedeerd zijn. Geplaatst in dit verband is ook dit een vorm van humor, maar vergeet dan niet dat voor de man zelf dit een heel normale zaak was.

Vraag: Zit in alle humor niet een element van leedvermaak?

Antwoord: Bij veel mensen zal dit het geval zijn, maar dan is het volgens mij geen echte humor meer. Humor is een spot, waarbij je ook zelf betrokken bent. Je bent er deel van, zoals hetgeen je als humor ervaart, een deel van je persoonlijkheid uitdrukt. Bij leedvermaak is geen sprake van humor, maar eerder van opluchting: Hij wel en ik lekker niet, hahaha. Ik meen dus niet dat je leedvermaak als deel van echte humor kunt omschrijven. Veel grappen zijn op leedvermaak en smaad gebaseerd, dat wel. Maar dat heeft volgens mij met humor niet veel te maken.

Vroeger kende men bv. schoonmoedermoppen, pastoorsmoppen, jodenmoppen e.d. Om een voorbeeld te geven van een mop, die werkelijke humor bevat:

Moos loopt altijd met een vat zuur langs de straat, leeft van de verkoop van zure bommen. Elke dag komt de pastoor voorbij. Dan neemt Moos altijd netjes zijn pet af en roept: Bonjour, collega. Tot de pastoor daar genoeg van krijgt en naar hem toe stapt. Zeg eens Moos, zo informeert hij lichtelijk verbolgen, hoe kom jij er bij mij collega te noemen? Moos zet zijn pet af, haalt de schouders op en vraagt onschuldig: Lopen wij dan niet allebei met een tonsuur? Dit is een klassieke Nederlandse mop. Daarin schuilt volgens mij geen leedvermaak. Zij is gebaseerd op het zien van de grap in een klankcombinatie. Gelijktijdig is er een sociaal element in verborgen: Moos bespot niet de pastoor, maar tevens zichzelf. Hij zegt in feite: wij zijn twee mensen. Dat jij nou een tonsuur op je kop hebt en ik een ton zuur op mijn wagentje, maakt dan nu werkelijk zoveel verschil uit? Klankassociaties spelen in vele grappen een belangrijke rol. Daarnaast is kennis van relaties vaak van belang.

Vraag: Kinderen die vaak onbewust heel grappige dingen zeggen, zijn dan onbewust humoristisch?

Antwoord: Kinderhumor wordt eigenlijk eerst humor door het feit dat het kind de dingen nog rechttoe rechtaan benadert, terwijl de volwassene daaraan niet meer gewend is en dit dus als grappig ervaart. Om u een voorbeeld te geven. Vader vertelt Pietje, dat Sinterklaas niet echt bestaat. "Die geschenkjes krijg je van mij en moeder." Waarop Pietje hem eens aankijkt en informeert: Bent u dan ook de ooievaar? Voor een kind is dit een normale redenering: Je vertelt mij dat dit een sprookje is, dat je zelf degene bent die erachter staat, dus zal het met die andere verhalen ook wel zo zijn. Voor de volwassene is het roerend en humoristisch.

Waarmee de vragen afgewerkt zijn en ik nog even met u mijn geliefde spel ga spelen. U geeft mij een begrip en ik geef een daarbij passende omschrijving.

OMSCHRIJVING VAN BEGRIPPEN

Vrolijkheid:

De stemming, waarin men de wereld zo zonnig ziet, dat men de andere zijde voorlopig vergeet.

Rolschaats:

Een vervoermiddel, waarop menig een slippertje maakt.

Sjeik:

Iemand die gemeenlijk wel olie heeft, maar tot grote spijt van menig staatsman niet altijd oliedom is.

Valuta:

De naam voor geldeenheden die steeds minder waard worden, omdat men beweert dat een goed leven steeds meer waard wordt.

Gulden:

Een munteenheid, die druk bezig is zichzelf te halveren.

Zuurkool:

Witte kool, die zuurpinnig is en hoogmoedswaanzin heeft.

Distributie:

Het gelijk verdelen van het aanwezige op een zodanige wijze, dat de belanghebbenden met macht altijd een beetje meer krijgen.

Bonnen:

Wat menige automobilist graag voor zijn sinterklaas had willen hebben, wanneer zij te krijgen waren geweest.

Overigens is het een drama voor de automobilist, dat verder nog niets op de bon is, zodat je moet kopen en niet ruilen, wanneer je meer wilt hebben. Vroeger adverteerde iemand wel eens: heb snoepbonnen, vraag textielpunten. Maar moet je nu adverteren: heb mokkapunten, vraag benzinepunten? Daar komt niemand voor. Een drama.

Hamsteren:

De methode waarmee mensen zich zeker willen stellen tegen een tekort in de toekomst, waarmee zij nu een tekort scheppen en uiteindelijk een ongebruikt bederven bereiken van het merendeel, van hetgeen zij hebben verworven.

Een minister op een fiets:

Iemand die voor zijn kiezers consequent probeert te schijnen, ofschoon hem dit nooit geheel zal gelukken. (Waarom niet?) omdat hij moeilijk op een tandem met chauffeur kan gaan zitten en zelfs dan nog niet de kans heeft onderweg zijn stukken even door te nemen.

Polarisatie:

Het duidelijk maken van tegenstellingen, waardoor de werkelijke verhoudingen scherper naar voren treden.

De sjah van Perzië:

Iemand, die helaas alleen anders kan dan hij wil.

Communicatie:

Een methode, waarbij je tegen elkaar aanpraat in de hoop dat de ander je geheel zal verstaan. Dit gelukt zelden goed en geheel.

Een begrip:

Iets waarvan eenieder aanneemt, dat hij het kent, zodat menigeen het nooit leert kennen.

Begrip:

Is het vermogen te weten wat een ander wil zeggen, ook al zegt hij het niet.

Tv:

Het slaapmiddel voor de grote massa.

Geluk:

Iets wat ieder voor zich najaagt, waardoor niemand het blijvend bereikt, vooral daar men dit overal zoekt, behalve waar het werkelijk kan bestaan: in jezelf.

Pallieter:

Een door Timmermans geschapen voorbeeld van vreetzucht en levenslust, hetwelk aangeeft op welke ronde wijze men het leven kan benaderen, wanneer men althans het ontstaan van geheel eigen rondingen daarbij niet als belemmering ervaart.

Massapsychose:

Het verschijnsel, dat voortdurend weer optreedt, wanneer Nederland denkt een kampioenschap te kunnen winnen.

Relaxen:

Het vermogen om je te ontspannen. In vele gevallen iets, wat als ontspanning wordt aanbevolen, ofschoon het een inspanning betekent en bovendien een aderlating voor je beurs vooral.

Sauna:

Exploitatie van het menselijk vermogen tot zweten volgens Finse traditie.

Puber:

Nou, dat weet u toch zelf wel. Maar ik wil het nog wel eens zeggen: Een puber is iemand die nog niet in staat is te weten wat hij wel en niet weet, zodat hij denkt dat hij alles weet en daardoor zijn eigen wil op de wereld als verdeeldheid projecteert, zonder te beseffen dat hierdoor zijn eigen verdeeldheid wordt vergroot, zodat hij in zijn optreden steeds weer zijn puber-zijn duidelijk etaleert. Wat overigens niet persoonlijk, maar zeer algemeen bedoeld was.

Lang haar:

In deze tijd een kenteken van moderniteit, waarbij in velen weer het geloof rijst, dat de kracht in de haren schuilt als eens bij Simson. Vandaar dat deze mensen alle anderen graag kortharig willen zien.

Zuurpruim:

In de ogen van anderen iemand die alleen van binnen lacht, zonder het te laten merken.

Overdracht:

Datgene, waaraan een notaris het meeste geld kan verdienen.

Overdrachtelijk gebruikt: het overgeven van een waarde van de een aan de ander, waarbij de gevende de waarde behoudt, maar de ander deze toch verwerft, zodat een verdubbeling van waarden ontstaat, waardoor de overdracht voor het geheel een uitbreiding van besef inhoudt.

Realiteit:

De werkelijkheid, zoals men zich die voorstelt, daarbij gemeenlijk vergetende dat de werkelijkheid van de mens bestaat uit 10% waarnemingen en 90% veronderstellingen.

Een bittere pil:

Voor een mens is dit zichzelf zien, zoals hij werkelijk is.

Bestand:

Een luie vorm van oorlog, die door sommige mensen valselyk als vrede wordt gezien. De strijdenden bij een bestand zeggen in feite, dat zij klaar staan om elkaar dood te slaan, maar even willen wachten, tot zij op adem zijn gekomen.

Hiermee moet ik besluiten. U hebt soms gelachen over woordspelingen; bepaalde vormen van begripshumor hebt u kennelijk niet geheel kunnen volgen, omdat u te zeer verbaasd was over de snelheid waarmee de denkbeelden werden opgebouwd. Ook de onverwachtheid van een antwoord, of een omkeren van bepaalde verhoudingen ontlokte u een lach. Wat duidelijk maakt, dat humor in feite gebaseerd is op het langs verschillende zijden bezien van de wereld. Dit brengt een grotere mogelijkheid tot bewustwording met zich. Maak er gebruik van.

Goedenavond.

d.d. 7 december 1973